

De Vera Notione Vocabuli Pnema In Cap. VIII. Epist. Ad Romanos

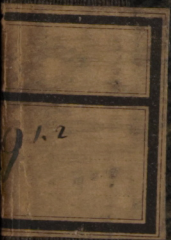
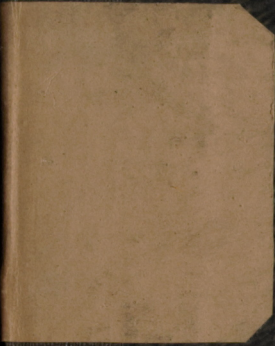
Commentatio 1

[Jena]: Fickelscherrius, 1776

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn819246263>

Band (Druck) Freier Zugang

Fe. 1399^{1.2.}

UNIVERSITÄT ROSTOCK
PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

PHYSIKALISCHES INSTITUT

16 p
12 p
12 p

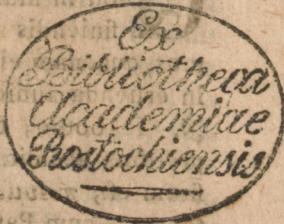
1

DE VERA NOTIONE
VOCABVLI ΠΝΕΥΜΑ
IN CAP. VIII. EPIST. AD ROMANOS
COMMENTATIO PRIMA
QVA
DIES PENTECOSTES

PIE SANCTEQVE CELEBRANDOS

INDICIT

ACADEMIA IENENSIS

EX OFFICINA FICKELSCHERRIA

MDCCLXXVI.

F.C. - 1399^{1.2.}

DEI GRATIA
CAROLVS AVGVSTVS

DVX SAXONIAE IVLIACI CLIVIAE MONTIVM
ANGARIAE ET GVESTPHALIAE LANDGRAVIVS
THVRINGIAE MARCHIO MISNIAE COMES PRIN-
CIPIS DIGNITATE HENNEBERGAE COMES MAR-
CAE ET RAVENSBERGAE DYNASTA RA-
VENSTEINII REL.

RECTOR ACADEMIAE IENENSIS
MAGNIFICENTISSIMVS

S. D.

PIE SACRAE VNIERSITATIS
IENENSIS

Quod in matorum vocabulorum *πολυσημων* significationibus de-
finiendis vsu nobis venire solet, vt dubii nonnunquam haerea-
mus, quoniam eis potestas eo quem tractamus loco subiecta sit: id etiam
in eruenda iudicandaque notione, quae vocabulo *spiritus*, sexcenties in
N. T. obuij, tribuenda sit, saepenumero sacrarum literarum inter-
pretibus accidit. Etenim extra omnem omnino dubitationem po-
situm est; *πνευμα* in N. T. interdum significare tertiam Deitatis per-
sonam, cum Patre et Filio aeternum adorandam; (v. c. Io. 14, 26.
et alibi saepe) interdum Sancti huius Spiritus effectus et operationes,
tum miraculosas naturaeque vires et ordinem superantes, tum alias
etiam atque ordinarias; saepe omne id quod oppositum est *carni*, ex
hebraeorum more loquendi intellectae; nonnunquam etiam id quod *li-
terae* opponitur: tamen, si ad singulos locos deueniendum, ac, quid
hoc vocabulo quouis loco denotetur, indicandum est, vehementer in-
ter se dissentiant praestantissimi sacri codicis interpretes. Cuius gene-
ris dissensus cum eos etiam, qui enarrando octauo epistolae ad Roma-
nos

1733

nos capiti operam dederunt, in varias partes distabat; eaque pericopa in primis digna sit, quae per festos hosce dies pia et seria meditatione recolatur; illustrationem eorum capitis huius commatum, in quibus τὸ πνεύματος mentio iniicitur, haud inutilem futuram esse existauimus. Abstinebimus vero ab enumerandis examinandisque aliorum interpretationibus, et, missis caeteris quae explicationem accuratorem desiderare videntur omnibus, id vnice agemus, vt ex contextu orationisque συναφεια atque e diligenti phrasium a Paulo adhibitatum inter se comparatione, vim atque potestatem vocabuli πνεύμα, saepe in hoc capite recurrentis, eruamus et quantum fieri potest brevissime declaremus.

In vniuerso hoc capite apostolus insignes illas praerogatiuas, quibus veri genuinique christiani gaudent, eo consilio recenset, vt ex earum enumeratione beneficiorum, quae *justificatio per fidem* (vberius cap. 3, et 4. explicata et contra Iudaeos vindicata,) in Christianos confert, magnitudo pateat. Cooperat quidem apostolus iam capite 5. felicissimam iusticatorum fortem describere; sed, ad alia mox delapsus, telam ad finem nondum perductam pertexere iam pergit. Occasionem vero redeundi ad huius rei tractationem, ei praebant ea quae capite antecedente comm. 14 — 25. de misera hominis *carnalis* conditione scripserat. Isti carnali iam capite 8. opponit hominem *spiritualem*. Carnalem autem dixerat Iudaeum (conf. cap. 8, 1. γινώσκουσι νόμον λαλῶ) qui nondum est ὑπὸ χάριτι sed ὑπὸ νόμῳ, cap. 6, 14. qui per opera legis iustificari Deoque acceptus fieri vult, eam autem ad iustitiam perueniendi viam quam Euangelium monstrat, nempe sinceram in Iesum Christum fidem, spernit. Hic mancipatus est peccato cap. 7, 14. et feruus peccati cap. 6, 17. 20. Non ignorat quidem quid lex diuina ab homine postulet; quin ipsa ratio (νοῦς siue οἰσῶ ἀνθρώπος cap. 7, 22. 23.) non potest non intelligere, bona esse hominique vtilissima quae lex praescribit (συμφεμι τῷ νόμῳ, ὅτι καλός, cap. 7, 16. et συνήδομαι τῷ νόμῳ vl. 22.). Videt igitur meliora, probatque; et nihilo tamen fecius deteriora sequitur. Tanta est enim peccati in ipso regnantis vis, vt obtorto quasi collo, frustra reluctante ratione et conscientia, homo abripiatur ad ea quae sensibus grata sunt perpetranda, licet absque legum diuinarum violatione fieri

nequeant, cap. 7, 15. 19. 23. Hanc hominis carnalis prauitatem, qua ad peccandum propensus est, nominat apostolus peccatum in nobis, f. in carne nostra habitans, cap. 7, 17. 18. 20. legem quae est in membris nostris, f. legem peccati in membris quae sibimet nos reddit captiuos, vs. 23. item corpus mortis vs. 24.

Iam facilis nobis patet aditus ad capitis octaui intelligentiam. Nempe quotusquisque est *ἐν χριστῷ ἰησοῦ* cap. 8, 1. hoc est, quicumque vera fide in Christum credit, liberatus est a tyrannide peccati (cap. 7, 25.) quod, quamdiu regnabat, hominem inuitum ad committenda varii generis peccata pertrahebat, iam vero *ἀμαρτία αὐτῶν οὐ κυριεύσει, εἰς γὰρ ὑποχάρις* cap. 6, 14. et *ἠλευθέρωθη ἀπο τῆς ἀμαρτίας* cap. 6, 18. Insigne hoc beneficium deferibitur in priore capitis nostri parte. Rem vniuersam paucis verbis complectitur comma 1. *οὐδὲν ἄρα ἡμῶν κατακρίμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ*. Verba haec in se spectate possent sic intelligi: fideles non damnari, quia Christus peccata nostra sua morte expiauerit eorumque reatum atque poenas abstulerit. Sed licet verissima sit haec sententia et luculentissime in permultis sacrarum paginarum locis tradita legatur, vniuersa tamen orationis series aliam interpretationem hic postulare videtur. Primum enim *το ἄρα ἡμῶν* manifeste indicat, ex antecedentibus explicanda haec esse. Iam vero capite 7, Paulus non egerat de morte Christi expiatoria, sed de peccato quod in hominibus regnat *εἰς τὸ καρποφορῆσαι τὸ θάνατον* vs. 5. eosque morti obnoxios reddit vs. 13. adeoque causa est condemnationis. Hanc igitur mortis damnationisque causam, *hoc κατακρίμα* procul a fidelibus abesse tradit Paulus in nostro commate. Deinde ea quae proxime sequuntur, hanc nostram interpretationem mirifice confirmant. Comma secundum cum primo necitur per particulam *γὰρ*. Eam igitur ob rem *κατακρίμα* a genuinis Christianis abesse docet Paulus, quia liberati sunt *ἀπο τῶν ΝΟΜΩΝ τῆς ἀμαρτίας καὶ τῶν θανάτων*, h. e. quia non in ipsis regnat peccatum, quod cum morte summaque hominis infelicitate non potest non esse coniunctum. Etsi enim ne regenti quidem penitus ab omni peccato immunes sunt, (nam hi quoque *ἔχουσιν ἀμαρτίαν* 1 Io. 1, 8.) tamen, cum a peccato regi sese non patiantur, id quod superest prauitatis naturalis propter Christum a Deo benignissime ipsis condonatur, nec damnantur qui summa cura atque

que

que constanter euitare student omnia, quaecunque damnationi eos obnoxios reddere possent. Quod ad reliqua primi commatis verba attinet: *μη κατα σαρκα περιπατεσω, αλλα κατα πνευμα*, e versu 4. perperam huc translata esse videntur. Abest enim vel totus hic *συχος*, vel saltem posterior eius particula: *αλλα κατα πνευμα*, ab omnibus codicibus graecis literis maiusculis exaratis, i. e. vetustissimis, *) nec non a duobus aliis eximiae bonitatis libris manu scriptis, scilicet cod. Roe 2. et Lambecii 34; deest in antiquis versionibus omnibus, siab vna discedas arabica, quae in polyglottis bibliis habetur, satis recenti et interpolata; omittunt etiam verba haec Patres tam graeci quam latini non pauci, v. c. Origenes, Athanasius, Cyrillus alex. Basilius, Chrysostomus, Hieronymus, Augustinus, aliique. Praeterea, temere ac fortuito in tot monumentis vetustis verba haec vix ac ne vix quidem omissa videri possunt; nihil enim hic apparet earum rerum, quae librariis negligentibus aut festinantibus occasionem verba nonnulla transfiliendi dare solent. Sed nec de industria ommissa fuere. Si quis enim cauere voluisset, ne eorundem verborum repetitio vs. 1. et 4. lectoris auribus molesta esset, sine dubio commate 4. non aut commate 1. ea deleuisset. Porro suspicari facile possumus, quam re commotus aliquis haec adiecerit. Nempe istud *εδεν κατακριμα* vs. 1. interpretabatur de expiatione peccatorum nostrorum per Christum, ac, cum non perspiceret quomodo comma secundum cum primo ita intellectio cohaereret, e commate 4. suppleuit quae ad sensum atque nexum orationis plenius declarandum necessaria videbantur. Tandem additamentum eo etiam se prodit, quod manifesta extant successivae additionis indicia. Non enim eodem tempore totum illud: *non secundum carnem ambulantes, sed secundum spiritum*, additum fuit, sed initio prior tantum horum verborum pars (quae, eam quam diximus ob causam, necessaria ad sensum putabatur) adiciebatur; posterior vero pars non nisi tempore aliquo interiecto accessit. Nam *non secundum carnem ambulantes*

A 3

*) Sangermanensis enim liber in censum hic venire non debet. Descriptus enim est e Claromontano, postquam hic duorum correctorum manus expertus iam fuisset. Nempe in claromontano primum aberat totus *συχος*; postea alia manus tam graece quam latine addit: *non secundum carnem ambulantes*; tandem tertia manus adiecit etiam, sed graece tantum: *sed secundum spiritum*.

ambulantes extat iam in cod. alexandrino et claromontano post primam correctionem, in versionibus syriaca, arabica Erpenii, armenica et latina vulgata, atque in allegationibus Basilii Chrysofomi Hieronymi Ambrosiastri aliorumque; quamquam in his omnibus nondum legatur *sed secundum spiritum*, seriori demum tempore adiectum. Quae cum ita sint, verborum horum explicationem commati quarto reseruamus et ad verbum II. pergimus, vbi νομος τῆς πνευματος τῆς ζωῆς commemoratur. Per hanc legem spiritus intelligimus Euangelium, quod eam causam legis nomine hic insignitur, quoniam ab iis qui beneficiorum per Christum partorum participes esse volunt, respicientiam atque fidem per bona opera sese exferentem postulat, regenitorumque actiones vniuersas velut norma et regula dirigit. Nec inusitatum est scriptoribus sacris Euangelium appellare νομον. Iacobus v. c. Ep. I, 25. Iocquitur de νομῶ τελειῶ τῶ τῆς ἐλευθερίας, et ipse Paulus Rom. 3, 28. τῶ νομῶ τῶν ἔργων, i. e. mosaicae legi, opponit νομον πίστεως, h. e. Euangelium siue eam doctrinam, quae δικαιοσύνην θεῶ χωρὶς (ἔργων) νομος cap. 3, 21. ἐκ πίστεως εἰς πίστιν cap. 1, 16. 17. manifestat. Atque eidem legi mosaicae nostro etiam loco opponitur ὁ νομος τῆς πνευματος. Ita enim ratiocinatur Paulus: *Euangelium* liberavit nos a dominio peccati vs. 2; quoniam enim *lex mosaica* praestare hoc non poterat, misit Deus filium suum etc. vs. 3. vt praecepta legis seruare iam possitis vs. 4. Repetit igitur Paulus id, quod cap. 6, 14. aliis verbis ita elocutus erat: peccatum iam non potest tyrannida suam in vos quasi inuitos exercere, quia viuitis ὑπο χάριτι, sub foedere gratiae, siue sub oeconomia euangelica. Dicitur autem νομος hic euangelicus νομος τῆς πνευματος τῆς ζωῆς, spiritualis lex vitae, h. e. doctrina s. religionis institutio perfectissima (hebraeos enim πνευμα saepe ponere, vbi perfectionem atque eximiam rei alicuius praestantiam describere volunt, omnibus notum est) quae ad summam felicitatem (ζωην) beatissimamque vitam homines perducit. Cum enim (Com. III.) ob summam humanae naturae corruptionem lex mosaica hominibus emendandis beandisque minus sufficeret, vnigenitus Dei Filius, iussu Patris, hanc ipsam naturam, tantopere in caetris hominibus depravatam, ab omni tamen peccati labe ipse purus, induit, eo quidem consilio, vt (καὶ περὶ ἀμαρτίας) a peccato nos liberaret; atque sic Deus

Deus κατέργει την ἀμαρτίαν (την) ἐν τῇ σαρκί (δοκῶσαν *) i. e. prauit Deus peccatum tyrannica ista vi qua homines opprimebantur, eique per Christum istud quasi ius, quo homines, qui sua sponte sese seruos tradiderant peccato, cap. 6, 16. 19. in miserrima seruitute detinebat, ademit, ἵνα καταργηθῇ το σῶμα της ἀμαρτίας, τε μηκέτι δάλευν ἡμᾶς τῆ ἀμαρτία cap. 6, 6. siue, vt Paulus pergit commate nostro IV. vt id quod lex diuina a nobis postulat (το δίκαιωμα τῆ νομου) praestare possimus, (non impediti iam a nimia ista peccati vi, qua antehac ad facienda ea quae ipsi improbabamus abripiēbamur) quippe qui non secundum carnem sed κατὰ πνεῦμα ambulamus. Facilis quidem est phrasis: secundum spiritum ambulare, intelligentia; sed quoniam sequentium commatum sensus ex ea pendet, intactam eam praetermittere non possumus. Caro est vniuersa illa, siue connata siue acquisita et diuturna consuetudine roborata, prauitas animi in res mundanas ac sensibus gratas inordinate ac peruerse propensi, quae in homine nondum renato regnat; e qua singula peccata, tanquam ex fonte riui, profluunt, eamque ob causam opera carnis Gal. 5, 19. appellantur. Est igitur caro illud ipsum peccatum in nobis habitans, cap. 7, 17. 20. siue lex peccati cap. 7, 23. et cap. 8, 2. *Secundum carnem ambulant*, qui actiones suas ad instinctum et ductum carnis siue ad normam τῆ νομῆ της ἀμαρτίας dirigere, prauis cupiditatibus obtemperare et opera carnis, longo ordine Gal. 5, 19. 20. 21. enumerata, perpetrare solent. *Spiritus* igitur, vi oppositionis, est principium actionum bonarum in homine christiano, quae fructus spiritus nominantur Gal. 5, 22. siue est complexus omnium propensionum, inclinationum et habituum legi diuinae consentaneorum, per doctrinam Euangelii, quacum coniunctae sunt Spiritus S. operationes, in homine procreatorum. *Ambulant vero secundum spiritum*, qui novam hanc animi vere christiani indolem in vniuersa sua agendi ratione exprimunt, suumque pietatis studium factis probant. Commate V. causam indicat apostolus, cur eos qui secundum spiritum ambulant praecepta legis seruare dixerit. Quemadmodum, inquit, οἱ κατὰ

*) Conf. cap. 7, 25. ὁ νόμος της ἀμαρτίας, ὃ ὄν ἐν τοῖς μέλεσι μου. Per Christum abrogatus est iste νόμος in eis omnibus, qui in optimum hunc Salvatore credunt, Conf. etiam ibid. vs. 17. 18. ἡ δικαιοσύνη ἐν ἐμοὶ ἀμαρτιῶν; ἐν γὰρ σάρτι ἐν ἐμοὶ τῆσιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν.

σαρκά ὄντες id est οἱ σαρκικοί, in quibus animi ista prauitas emenda-
 ta nondum est, rebus terrestribus et sensibus iucundis vnice delectan-
 tur, et his ita student vt legis diuinæ nullam habeant rationem (τα
 της σαρκος φρονεσι, coll. Phil. 3, 19. τα ἐπιγεια φρονειν): ita e con-
 trario οἱ κατα πνευμα ὄντες, τα τε πνευματος φρονεσι, i. e. ii, qui-
 bus noua illæ animi inest indoles christiana, rebus spiritualibus, virtu-
 ti scilicet atque pietati, operam dant ingenuam atque continuam. Hoc
 igitur φρονημα τε πνευματος legi diuinæ obtemperat (coll. vl. 7. το
 φρονημα της σαρκος legi non obtemperat.) Atque sic patet, verissi-
 mum esse quod Paulus dixerat vl. 4. το δικαιομα τε νομα πληρωθη-
 ναι in eis qui secundum spiritum ambulant. Qui enim τα τε πνευμα-
 τος φρονεσι, et toto mentis affectu ad pietatem virtutemque christianam
 feruntur, ii sine dubio ambulant etiam secundum spiritum, ex ani-
 mum suum virtutis amore imbutum in omnibus actionibus suis pro-
 dunt. Huius vero rei fructus est (com. VI.) ζωη και ειρηνη, sum-
 ma atque perfectissima quæ in hominem cadere potest felicitas. Po-
 nitur vero ζωη και ειρηνη per metonymiam pro eo ex quo hæc feli-
 citas oritur, vt in priori commatis hemistichio θανατος infelicitatis
 causam designat. Paulo clarius eadem traduntur cap. 6, 23.

Hactenus generatim de duplici hominum genere, altero των κα-
 τα σαρκά, altero των κατα πνευμα ὄντων, egerat apostolus, atque
 vtriusque generis tum criteria, tum etiam fortem longe diuersam de-
 scripserat. Iam vero a versu 8. vsque ad 17. propius ad Romanos
 suos orationem conuertit, eosque docet partim, quaenam sint indi-
 cicia e quibus constare ipsis queat, quod generi hominum κατα πνευμα
 ὄντων iure meritoque accensere sese possint, vl. 9. partim commemorat
 non solum officia quæ ipsis tanquam πνευματικοις incumbant,
 vl. 12. 13. verum etiam fructus vberrimos inde in ipsos redundan-
 tes vl. 10. 11. 13. 14-17. describit. Cum igitur nihil aliud Paulus
 in hac pericopa agat, quam vt demonstret, quomodo ea, quæ gene-
 ratim antea enunciauerat, ad ipsos etiam Romanos spectent: hinc iam
 suspicari licet, vocabulo πνευμα eandem subiectam esse significatio-
 nem in sequentibus versibus, quam in antecedentibus tribuendam ei
 esse vidimus. Com. IX. vos, ait, non estis εν σαρκι, sed εν πνευμα-
 τι. Esse εν πνευματι, non differt a κατα πνευμα esse vl. 5. Sensus
 est:

est: „vos Romani, qui Iesum Christum vera fide amplexi estis, non e numero estis eorum, quos Deo displicere, imo morti atque poenis diuinis obnoxios esse modo dixi; sed estis ex eo hominum felicissimorum genere, quibus per Christum ζωνη και ειρηνην partam esse docui. Ita quidem ego, tenerrimo in vos amore ductus, statuere, sperare saltem, audeo; sed ne ipsi vos decipiatis et perperam spiritualibus hominibus vos accenseatis, accipite certissimum rei indicium atque criterium hoc: non estis εν πνευματι, nisi πνευμα θεου οικει εν υμιν“ hoc est, nisi τα τε πνευματος φρονειτε. Has duas loquendi formulas: *spiritus Dei habitat in vobis*, et: *ea quae spiritus sunt sapitis*, synonymas esse, haud leuibus ducti rationibus, statuimus. Primum enim parallelismus commatis quinti hanc interpretationem postulat. Commate 5 Paulus hanc generalem normam proposuerat: quicumque est κατα πνευμα siue εν πνευματι, ille ea quae spiritus sunt sapit; quae regula, per ipsam rei naturam, necessario etiam valet si ita inuertatur: quicumque ea quae spiritus sunt sapit, ille est εν πνευματι. Iam comm. 9. istam regulam ad Romanos adplicat vos estis εν πνευματι, siquidem (πνευμα θεου οικει εν υμιν) ea sapitis quae spiritus sunt. Nulla sane superest commatis huius cum antecedentibus cohaerentia, nec ea quae generatim disputata erant vs. 1-8. quadrant ad adplicationem eorum ad Romanos vs. 9. seqq. nisi *inhabitatio spiritus Dei* ita vt diximus intelligatur. Deinde *spiritus Dei* (siue spiritus eius qui Christum e mortuis suscitavit vs. 11.) *habitat in vobis*, prorsus idem est ac: *spiritum Christi habetis* comm. 9. sine. Quid vero sit, Christi spiritum habere, Paulus ipse declarat, commate 10. ita pergens: *Si vero Christus in vobis est* etc. Atque hinc non solum colligere possumus, phrasin: *spiritus Dei habitat in vobis*, non magis h. l. ad tertiam sacro sanctae τριαδος personam referendam esse quam ad Patrem aut Filium; verum etiam, alia loca v. c. Gal. 2, 20. Eph. 3, 17. conferentes et ad orationis in istis locis συναφειαν probe attendentes, edocemur, Christum atque spiritum Christi inesse nobis tunc, si fides in Christum ac amor Christi sincerus cogitationes actionesque nostras ista dirigit, vt ea tantum amemus ac velimus, quae Christus vult et quae doctrinae eius consentanea sunt; hoc est, si φρονημα τε πνευματος nobis inest *).

Prae-

*) Ne quis forte repugnare existimet interpretationem nostram caeteris locis

B

locis

Praeterea loquendi formula: spiritus Dei *habitat* (ὄκει) in vobis, tantum abest vt huic interpretatione officiat, vt potius eam egregie confirmet. In antecedentibus enim saepius dixerat apostolus: *peccatum habitat* (ὄκει) in me, 7, 17. 20. non *habitat* in carne mea *bonum*, vs. 18. *lex peccati est in membris meis* vs. 23. Hanc prosofopoeiam porro continuat apostolus et animum christianae pietati studiosum (qui e diametro oppositus est *τηράματα* in eis qui prauis cupiditatibus regi sese patiuntur *ἀνάσσει*, habitare, et *Φρονημα τῶ χειρῶν* ineffe dicit iis, qui ea mente voluntatisque indole praediti sunt, qua Christus ipse praeditus erat Phil. 2, 5. Confer praeterea 2 Tim. 1, 6. et Sapient. 1, 4. His praemissis, sensum comm. 9, 10. et 11. paucis ita reddimus: „Vos, Romani dilectissimi, non estis e numero carnalium hominum, morti atque poenis subiectorum; spiritualibus potius, quorum fors est semperque erit felicissima, ego quidem laetabundus vos accenseo, siquidem, vt spero, mente vere christiana praediti estis. Si quis vero hac mentis indole caret, is Christianus dici neutiquam meretur, nec beneficiorum quae Christus nobis procurauit, particeps esse potest. Comm. 10. Quodsi vero ita, vt genuinos Christianos deceat, animati estis, non quidem a morte corporis immunes eritis, cum propter

locis in quibus eadem haec loquendi formula occurrit, obiter monemus, ne in his quidem *omnibus* sermonem esse de inhabitatione Spiritus S. sine tertiae in Deo personae v. c. Gal. 4, 6. *misit Deus spiritum Filii sui in corda nostra*, commode interpretari possimus: dedit nobis animi sensum simillimum ei qui inerat Filio suo vnigenito, coll. Phil. 2, 5. et de vocabulo *ἐγκαταλε* Iudic. 9, 23. apud LXX. Sic etiam 2 Tim. 1, 14. *spiritus sanctus in nobis habitans* optime explicatur e commate 7. de spiritu *δυναμῶς καὶ ἀγάπης καὶ σωφροσύνης*, qui opponitur *πνευματικῆς*, coll. vs. 6. *fides habitauit* in matre tua. Alio sensu eadem formula legitur 1 Cor. 3, 16. Hoc enim loco apostolus non de singulis Corinthiis, sed de vniuerso eorum coetu loquitur. (coll. vs. 9.) atque ex operationibus Spiritus S. quae Corinthi erant frequentissimae, probat, numen diuinum ipsis esse praesentissimum, eorumque ecclesiam recte haberi pro templo Dei, quod nemo sine sacrillegio ac impune possit, in varias partes illud quasi discernendo, diruere. Quae nam igitur vis ac potestas subiecta sit huic formulae, in tanta eius *πολυσημασία*, quouis loco sigillatim disquirendum est: nec obstant interpretationi nostrae loci *nonnulli* in quibus personae Spiritus S. tribuitur habitatio in cordibus fidelium.

propter peccatum omnes homines mortis necessitate teneantur; sed nihilo tamen fecius laetissima erit in posterum conditio vestra. Nam immortalis vestra anima non solum post corporis interitum superstes erit, sed felicissimam etiam atque beatissimam vitam aget, siquidem aeterna praemia Deus sperare iussit eos, qui (sicut vos) iustificati per fidem in Christum pie sancte atque iuste in hoc mundo vixerunt. Comm. 11. Quid? quod ipsa etiam corpora vestra in vitam revocabuntur. Nam si, quod ad animi voluntatisque indolem, Deo atque Christo similes fieri in hac vita studuistis, idem ille Deus qui Iesum Christum e mortuis suscitavit, corpora etiam vestra iterum vivificabit; quandoquidem ne corpora quidem eorum, qui mente vere christiana praediti sunt et τα τε πνευματος φρονεσι, felicioris illius sortis, qua post mortem animae ipsorum gaudebunt, expertia esse Deus voluit, quoniam το φρονημα τε πνευματος etiam ad corpus eorum pertingit, eius motus regit, et membris eius vitur quasi instrumentis ad actiones legi divinae consentaneas, cap. 6, 13.

Superfunt nonnulla comm. 10. et 11. paulo enucleatius exponenda vberiusque declaranda. Difficultate non carent vs. 10. verba: το πνευμα ζωη δια δικαιοσυνην. Animam hominis per πνευμα significari, dubitare nemo potest, cum πνευματι discrete opponatur corpus morti subiectum. Eodem sensu πνευμα recurrit vs. 16, et alibi. Ζωη ponitur pro ζη siue ζων. Vitam innui beatam, tam e collatione commatis 6. quam ex vniuersa argumentandi ratione, qua vitur Paulus, efficitur. Quid vero sit δια δικαιοσυνην, colligi potest ex opposito δι αμαρτιαν. Corpus morti obnoxium est propter peccatum, anima vero vita fructur beatissima propter iustitiam, h. e. propter sincerum virtutis christianae studium, siue propter φρονημα τε πνευματος, quod ζωνη και ειρηνην afferre vs. 6. vidimus. Idem aliis verbis repetit Paulus vs. 13. atque interpretationem nostram corroborat. Neque tamen iustificationem propter meritum Christi hac nostra vocabuli δικαιοσυνης explicatione excludimus. Non enim de virtutibus infidelium apostolus loquitur, sed de sanctitate hominem per fidem iam iam iustificatum. Conf. cap. 5. 1. coll. vs. 4. 10. vbi το σωθηναι eandem rem describit, quae in nostro textu per ζωνη innuitur. Quod si vero δια δικαιοσυνην recte exponitur per δια το φρονημα τε πνευματος, atque hoc φρονημα, vt supra vidimus, idem ille spiritus Dei est qui

in fidelibus habitat: facillima erit commatis 11. explicatio; praesertim si animaduertamus, simillimam esse structuram commatum 10. et 11. eundemque in utroque commate argumentationis modum. Comm. 10. dixerat apostolus: Si Christus est in vobis (h. e. si spiritus Christi atque Dei habitat in vobis) anima vestra fruatur vita beatissima propter iustitiam (sive propter spiritum Dei in vobis habitantem). Iam pergit comm. 11. Si spiritus Dei in vobis habitat, corpora vestra resuscitabuntur propter spiritum Dei in vobis habitantem. Manifestus hic membrorum utriusque commatis parallelismus dubitare nos non sinit, quin verba; spiritus Dei in vobis habitans eodem sensu commate 11. accipienda sint, quo com. 9. accipi ea debere demonstrauius. Significatur nimirum το φρονημα τῶ πνευματος sive ἡ δικαιοσυνη. Nec difficile est intellectu, quomodo Paulus corporum resurrectionem sperare iubeat Romanos suos propterea quod spiritu Christi animati sint, ΔΙΑ το ενοικην πνευμα. Rei huius rationem facile perspiciemus, si partim perpendamus, loqui apostolum de felici fidelium forte, adeoque de resurrectione corporum hominum beatorum; partim animum aduertamus ad discrimen quod intercedit, quod ad usum corporis, inter homines carnales atque spirituales. Illi corpore suo ad implendas animi sui nefarias libidines perpetrandaque varii generis flagitia abutuntur, ac praeterea ad peccandum saepenumero incitantur per inordinatos corporis motus, quibus abripi se patiuntur, vt Paulus peccatum in mortali eorum corpore regnare contendat cap. 6, 12. Contra vero hi, qui sanctitatem animi ita vt Christianos decet sectantur, prauos etiam corporis motus reprimunt ac domant vs. 13. corporis sui membra exhibent Deo ὄπλα δικαιοσυνης iisque tanquam instrumentis iustitiae et virtutis vtuntur ad seruiendum Deo, cap. 6, 13. purificant se ab omni contaminatione carnis non minus quam spiritus, 2 Cor. 7, 1. et glorificant Deum tam corpore suo quam spiritu, 1 Cor. 6, 20. ita vt corpora etiam ipsorum membra Christi appellari possint: 1 Cor. 6, 15. Quae tum ita sint, corpus etiam ipsum in societatem veniet illius felicitatis, qua fidelium animae olim a Deo benignissime cumulabuntur. Vti enim animi defectio a Deo corpus ita contaminauit, vt innumeris miseriis et morti ipsi merito subiiceretur; (vs. 10.) ita vicissim, animo ad Deum conuerso, corpus quoque, a pristina peccati seruitute liberatum, in nouae felicitatis consortium admittitur; et quemadmodum corpus eorum

eorum qui τα τὸ πνεύματος φρονεῖσι, quodammodo in societatem qua si venit certaminis aduersus prauos motus carnisque illecebras, ita etiam praemia victoriae non immerito vna cum anima percipiet. Recte igitur propter spiritum Dei in nobis habitantem corpora nostra in vitam longe felicissimam reuocaturum esse Deum, praeunte Paulo, credimus.

Praeterire hic non possumus insignem illam lectionis varietatem, quae non solum libros manu scriptos, verum etiam editiones tam antiquiores quam recentiores in varias partes distrahit. Editiones Erasmi, Stephani, Millii, Schoetgenii, Bengelii aliaeque habent *δια το ἐνοικῆν αὐτὸ πνεῦμα*. In editionibus vero Complutensi, Bezae et recentioribus plerisque legitur *δια τὸ ἐνοικῆντος αὐτὸ πνεύματος*, quae lectionis discrepantia ad definiendum effati Paulini sensum, si significatio particulae *δια* in N. T. *usitatior* spectetur, non minimi momenti est. Quis enim est quin intelligat quantum resuscitari per spiritum (*δια το πνεύματος*) differat a resuscitatione propter spiritum (*δια τὸ πνεύμα*). Vtraque lectio aequae fere antiqua est. Nam *δια το πνεύμα* legitur apud Origenem saepe, et in codice vetustissimo claromontano, nec non apud Irenaeum, Tertullianum etc. Contra vero *δια τὸ πνεύματος* occurrit apud Clementem alex. et in antiquissimis codicibus alexandrino et Regio Ephraemi. Quod ad numerum attinet codicum et Patrum alterutram lectionem tuentium, pro vtraque satis multi excitantur testes. Wetstenius pro lectione *δια το πνεύμα* laudat, praeter libros graecolatinos DEF et G, codices 14; quibus addendi sunt non solum codex 3 et 21, quorum lectiones Wetstenius ipse profert, (*δια το ἐνοικῆν ἐν αὐτῷ πνεύμα*, 3. et *δια το ἐνοικῆν αὐτὸ πνεύμα*, 21.) vna cum aliis tribus a Wetstenio quidem excerptis sed h. l. perperam silentio praetermissis, scilicet cod. 17. 36. et 47. verum etiam alii septem post Wetstenii tempora demum collati, nimirum harleian. 5552. et 5613. colbertin. 771. et Lambecii 34. 35. 36. 37. Hanc igitur lectionem auctoritas triginta codicum, de quibus certo nobis constat; eandemque sine dubio alii plures exhibent. Cum enim plerique codices collati sint cum editione erasmica aut stephaniana; (quae *δια το πνεύμα* habent) ii qui collationem instituerunt nihil notare potuerunt in schedis suis quoties librum manuscriptum cum edito suo consentientem viderent

derent in lectione *δια το πνευμα*. Hoc autem cum vel nescirent vel non attendereut il qui lectionum variantium collectionem adaptarent textui ab erasmico et stephanico discrepanti e. gr. elzeuiriano, fieri non potuit, quin nonnulli codices non laudarentur ad lectionem *δια το πν*. in quibus ea tamen deprehensa fuerat a collatore. Pro altera vero lectione *δια τς πν*. excitat Wettstenius, praeter cod. alexandrinum et cod. Ephraemi (qui tamen legit *δια τς ἐνοικητος αὐτῶ πνευματος*, quod *αὐτῶ* vel ad Patrem vel ad Christum referendum esset ac sensum valde mutaret) non nisi codices quinque, e quibus vnus, scil. 22, iam laudatus fuerat ad lectionem priorem, adeoque vel hic vel ibi omitti debet. His addi possunt e Millio et Bengelio duo alii, couellianus secundus et feidelianus, atque e Treschouio lambecianus primus. Si igitur codicum numerum spectes, lectio *δια το πνευμα* sine dubio potior est. Sin vero Patrum testimonia numeres, neutra alteri cedit. Sed auctoritates non tam numerandae sunt quam ponderandae. Itaque ad vindicandam lectionem *δια το ἐνοικην αὐτο πνευμα*, cui commatis huius interpretatio supra prolata superstructa est, sequentibus utimur rationibus: 1.) „Magnum, inquit Bengelius, est h. l. pondus versionum; eae accusatiuum referunt. „ 2.) Consensus Origenis cum codicibus graecolatinijs et translatione latina, tam ante hieronymiana quam vulgata, eo magis confirmat hanc lectionem, que saepius alibi Origenis textus ab hisce codicibus et hac versione discrepare solet. Idem valet de consensione Origenis cum Chrystomo et Theodoro. Ex omnibus codicum familiis siue textus sacri recensitionibus supersunt testes nonnulli, iidemque praestantiores, qui in hanc lectionem conspirant. Praestantissimis sane codicibus accensendi sunt cod. 17. 46. 47. 3) Magna quidem auctoritas, in textu epistolarum Paulinarum iudicando, esse solet codicum A. et C. qui alteram lectionem tuentur; sed h. l. pondus eorum eleuatur per dissensum Origenis, cuius textum alias fere semper hi libri presse sequuntur. 4) Solemne erat librariis, imo commentatoribus quoque, vocabulum *πνευμα*, vbicumque in N. T. ipsis occureret, de Spiritu S. intelligere; vnde sexcenties *αγιον* additum cernimus in codicibus et versionibus, vbi meliores libri *πνευμα* tantum exhibent. Cum igitur nostrum etiam locum nonnulli de Spiritu S. explicarent, atque existimarent, resuscitationem corporis *per Spiritum S.* faciliorem esse intellectu quam resuscitationem corporis *propter Spiritum*

tum S. mutarunt lectionem difficiliorem in faciliorem, eodem manente, ut ipsis videbatur, sensu. Nam *δια*, licet accusatiuū iunctum, tamen verti interdum debet *per*. Atque sic *δια το πνευμα* intellexisse videntur. Itaque loco constructionis *rarioris* atque *ambiguitate* posuerunt *visitationem*; qua mutatione hoc simul obtineri existimabant, ut caueretur, ne lectores apostolum eandem rem eodem commate bis dixisse autumarent. Sed hac cautione opus profecto non erat. Tautologiae vitio hoc *δια το ενουςν αυτς πνευμα* non magis sane laborat, quam illud *δια διαιουουνη* (v. 10. 5) Lectio, hoc modo orta, deinceps ab aliis sedulo propagata atque defensa est, ut Macedonios eo fortius oppugnare possent. Scimus enim e dialogis de trinitate, qui tam inter Athanasii quam Theodreti opera excudi solent et a plerisque Maximo auctori tribuuntur, controversiam ortam fuisse de hoc loco eiusque lectione inter catholicos et Macedonios Dial. III. in editione operum Theodreti halensi tom. 5. p. 1018. Postulabat hæreticus macedonianus, ut catholicus aduersarius probaret, Spiritum S. aeque ac Patrem et Filium suscitare mortuos. Prouocabat catholicus ad locum nostrum, excitabatque *δια τς πνευματος*: Macedonianus vero regerebat, non ita scriptum esse, sed *δια το πνευμα*, nisi forte in uno aut altero mendoso catholicorum exemplari genitius extet. Ad haec catholicus: ostendere possumus in cunctis veteribus exemplaribus ita scriptum esse: (falsum hoc esse patet ex antiquissimis versionibus et Patrum qui antea haeresin macedonianam scripserunt, allegationibus.) Sed quoniam existimas id in controuersia positum esse, alium scripturae locum afferam: — littera occidit, *spiritus autem uiuificat* — Nonnullis interiectis haereticum p. 1027 ita increpat: Vos Macedoniani et epistolam ad Hebraeos reiiicitis, et epistolam ad Romanos adulterastis, dum scriptum esse dicitis: *δια το ενουςν αυτς πνευμα*. — Cum igitur polemiici de loci huius lectione inter se decertare, sibi que adulterationem textus s. vicissim exprobare coepissent; facile intelligitur, eam lectionem quae orthodoxis magis fauere videretur, librariis prae altera placuisse atque studiose codicibus insertam esse. Extat rei huius indicium in codice 2. qui ineptissime legit: *δια το ενουςν αυτς πνευματος*. Nempe in exemplari quod librarius describendum sibi sumserat, extabat: *δια το ενουςν αυτς πνευμα*. Priora verba fideliter transcripserat; cum vero

ad

ad vocabulum *πνευμα* peruenisset, atque hanc lectionem haereticis deprauationibus vulgo annumerari recordaretur, audacter *πνευμα* mutauit in *πνευματος*, ac prae nimia festinatione ea quae iam scripserat intacta reliquit. 6) Ea quae de vera significatione formulae *το ενοιχεν εν υμιν πνευμα* supra disputata atque ex vniversa orationis *συναφια* comprobata sunt, lectionem *δια τς πνευματος* falsitatis arguunt. 7) Illud *δια δικαιοσυνη* vs. 10. ob euentem membrorum commatis 10. et 11. parallelismum supra indicatum, postulat *δια το πνευμα*. 8.) Scriptura S. resuscitationem mortuorum non *solet* Spiritui S. sed Filio vel Patri, *per Filium* mortuos in vitam revocanti, tribuere. Igitur analogia etiam Scripturae lectioni nostrae fauet. Sed haec hactenus. Quae vero explananda supersunt capitis nostri commata in quibus *τς πνευματος* mentio fit, praesertim difficiliora illa 14-16, et 26. 27. ea in aliud tempus referuamus.

Vos vero, CIVES CARISSIMI, omnem date operam, vt id quod descripsimus *πνευμα θες και χριστου* in Vobis habeatis habitans. Lubenter admittite salutarem Spiritus Sancti, quem huius *πνευματος* suae nouae emendataeque animi indolis auctorem esse scriptura f. testatur, virtutem. Cum vero Spiritus S. operetur per verbum diuinum, quo tanquam instrumento suo vtitur: per festos hosce dies non solum priuatim oracula diuina apud animum Vestrum perpendite diligenter, verum etiam publicis eorum interpretibus auditores Vos praebete tum attentos, tum etiam gratos.

P. P. ipso die Pentecostes MDCCLXXVI.

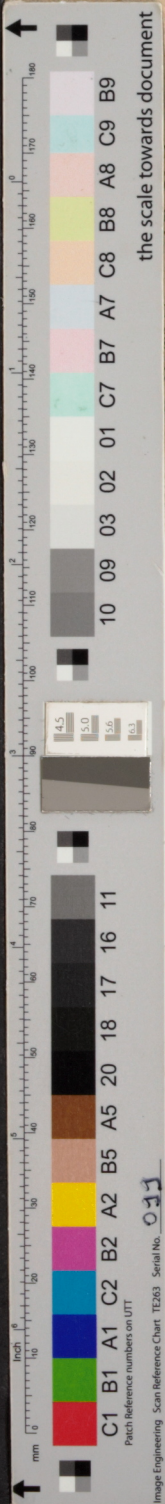
F Reppien

Universitäts
Bibliothek
Rostock

http://purl.uni-rostock.de/rostdok/ppn819246263/phys_0023

DFG

...n, quae in suscitando Christo se exferuit. Vii enim
Saluatoris nostri palmarium est fidei nostrae obiectum,
firmissimum eius fundamentum est. Quamobrem Paulus
dicitur I Cor. 15, 14. 17. *si Christus non resurrexerit,
est fides vestra, et vos adhuc in peccatis vestris estis,*
...orum veniam nequaquam impetrauistis, sed *vsq̄* potius
ἐν ταῖς ἀμαρτίαις, quae verba mirifice illustrant ea,
dentium *ζωοποιεῖτε σὺν τῷ Χριστῷ ζωοποιήσεν*: scripsi-
tere in sacris litteris, praesertim apud diuum Paulum,
s reperit legimus, fidem Christianorum esse fidem
Christum e mortuis suscitauit, v. c. Rom. 4, 24. cap.
1 Thess. 4, 14. 1 Petr. 1, 21. atque *huic* fidei iisdem
e tribuitur etiam hoc, quod iustificemur, siue, quod
vivificemur, cum Christo in vitam reuocato; quem-
brahamum quoque Paulus iustificatum esse tradit prod
d credit *in eum, qui mortuos in vitam reducit*, vid.
7. coll. 22. Ex quibus omnibus patet, analogiae
et doctrinae Paulinae apprime consentaneam esse
culi, latis iam pro instituti ratione declarati, inter-

n nunc est, CIVES CARISSIMI, ingentem summorum
a numerum, quae Saluatori nostro Optimo Maximo
rectioni et in coelum ascensioni accepta ferimus, se-
e meditari. Neque sane beneficiorum illorum minima
a est Spiritus Sancti super Apostolos effusio. Ipsi enim
ster teste Ioanne cap. 16, 7. docuit, hanc ipsam ob
simum discipulis suis fore suum ad Patrem reditum;
nisi rediret ipse in coelum, Spiritum hunc esse ven-
post abitum suum ad Patrem certissime se eum esse
n. Atque si vel nullum aliud exstaret infinitae, quam De-
modo exferuit potentiae documentum, quam hoc, quod
recoctes die experti sunt; tamen hoc solum immentae
iae ambitum abunde monstraret, atque simul diuini

B 2

fauoris